

Jon Sarasua

«Hanka bat lokatzetan sartuta ez daukana ez da interesgarria»

Gunearen ertza baino ederragoa delako ertzaren gunea.

SUSTRAI COLINA

Argazkiak: Dani Blanco

Zelan itzaletan?

Orain hamar bat urte pasa nintzen bertsotatik itzalera, baina ez zen bertsoa uztea izan zehazki, aurpegi publikoena alboratzea baizik, artikulua eta abar. Isiltzeko arora pasatzeko gogo nuen. Bertsolari bat, euskal mundutxoan izena daukan norbait, beti dago eskaparetan, eta niri eder gertatu zait erakuslehotik alboratzea, elikatzeko aro bezala bizi izan dut. Horren ifrentzua ekintzan murgiltzea izan da, pentsamendua ekintzaren diziplinara uztartzen saiatu naiz, eta ekintzen zurrunbiloan bizi izan naiz azken hamar urteotan, nire burua nekatu samar sumatzeraino. Hamar urte asko dira eta ziklo baten amaieran sentitzen naiz.

Itzaletatik hobeki ikusten dira besteen agertu nahiak?

Behin horretaz satira bat egin nuen, baina orain ez nintzateke horrekiko oldarkorregia izango. Pertsonen ohiko bulkada da, ume orok izaten du exhibizio beharra, eta premia hori bizirik dago kulturgile eta oro har izena duen jende askorengan. Eta ez da txarra. Gertatzen dena da euskal munduan kalitatearen galbahea pasatzea errazagotzat dutela askok, eta batzuek asko agertzen dutela beren burua. Nartzisoak abonatzen diren garaietan gaude gainera. Kontentzio ariketa-xoa egitea ona litzateke horretan, gosarian kruasanekin egiten den bezala. Hiru jango eta bat jan.

Ertzeko Zatiak

Azken urteetan Hego Ameriketara egindako bidaietan bildutako pentsamendu eta anekdotekin liburua osatu du Sarasuak: *Ertzeko Zatiak*.

ARGIAK argitaratuko du liburua, eta urriaren 26an izango da aurkezpen prentsaurrekoa, Donostiako Konstituzio Enparantzako Liburutegi Nagusiko ekitaldi aretoan.

Pentsamenduaren eta ekintzaren ertzeko zatiekin zator argira. Garrantzitsua da gure herria munduan eta mundua gure herrian kokatzea?

Gure nazioartekotasunaren dimentsioa lantzea polita da. Euskalgintzak landu dezake nazioartekotasun propioa. Edo Bertsozale Elkartek berea, edo beste edozein elkarte eta mugimenduk. Eta zabalago, euskararen komunitateak. Gauza askorako bidea ematen du, eta gainera laguntzen du gauzak angelu berrietatik ikusten. Bestetik, liburuan bildutako zatietan badago hondoko ideia bat: herri batek ez du galdetu behar bakarrik zenbat diru daukan "Hirugarren Munduari" emateko, baizik eta lehenik zer esperientzia dituen hango eragileekin konpartitzeko. Herri honetik begirada apologikotik begirada automespretxatzailera doan penduluan ibiltzen gara usu, eta kosta egiten zaigu gure buruari, bere ahulgune eta balore txikiekin, sano samar begiratzen. Gure buruaz barre asko egin dezakegu, baina esaterako, azken 50 urteotan,

Nortasun agiria

Aretxabaletan sortu zen 1966ko apirilaren 13an. Kazetaritza eta Soziologia ikasketetan ibilia, *Bi begiratu euskarazko kazetari hizkerari* lanarekin doktoratu zen 1996an. Plazaz plazako bertsolari ezagutu genuena, irakasle da egun.

euskalgintzak euskararen berreskuratze pre-kario eta partzial honetan egindakoa mundu-ikuspegi batetik aztertuta itzela da. Arlo horretan asko daukagu konpartitzeko, paradiplomazia lan baterako aukerak badira, eta batez ere aukera dago esperientzia txikien elkarbanatze erreala egiteko. Horrez gain, beste dimentsio batean, herri honek daukan energia autoeratzaila hor dago. Iruditzen zait mende honetako humanizazio bideen gakoetako bat autoeraketa gaitasuna izango dela. Horretan ere, herri honek pista batzuk ditu, eta horiei adi egotea merezi du.

Euskalgintza egoki artikulatuta dago?

Bai eta ez. Irudipena dut euskalgintza ez dela oraindik espiralean antolatu, ez duela bere ikuspegia muintetik landu, besteak beste euskalgintzako erakundeak gestioak itota dabil-tzalako. Ez dute pentsamendu organiko bat sortzeko aukerarik zurrunbilo horretan. Eta arreta gehien jartzen zaien euskal iritziei-maileen pentsamendua, organikoa ez izateaz gain, ez da oso eragilea gehienetan. Deskone-xio moduko bat gertatzen da: eraikitzen dabi-len jendea etorkizun-ikuspegiak eta estrate-

giak formulatzeko denborarik gabe itota bai-tabil, eta pentsalari beharko luketenek estra-tegiara jaisteko joera urria erakutsi dute. Eta galdera berriak daude, galdera praktikoak, norabideei buruzkoak. Bestetik hor dago Kontseilua, erakundetze nahiko zabal eta interesgarria daukagu, baina agian, gestioa eta pentsatzeko gaitasunak norabide berean jar-tzea eskas zaigu.

Ertzeko zati zenbaitetan euskalgintzak eta koo-peratiben mugimenduak elkarrengandik zer-ikasia badutela iruditzen zait.

Euskalgintza modernoaren aroa, Arrasateko kooperatibak, eta ETA bateratsu hasten dira. Egia da kooperatibek helduleku garrantzi-tsuak eskaintzen dituztela, ideia praktiko batzuk, baina bi arima dituzte, eta historikoki arima eskasena nagusitzen zaie ia beti. Para-doxikoa da Arrasateko esperientzia. Efizien-tziaz gauzak aurrera ateratzen, trinkotzen, kudeatzen, eta maila batean autoeratzten asmatu du, eta horretan beharbada euskalgin-tzarentzat inspiratzailea izan daiteke. Uneo-tan, ordea, Arrasateko kooperatibismoak dituen gabeziak handiak dira, eta zer ikasia

badu mugimendu sozialetatik. Euskalgintzan oraindik badago bulkada, ametsen motorra martxan dago, kooperatibetan aldiz, motor hori herdoilduta dago.

Motorrak herdoiltzen segiz gero Mondragon Taldeak multinazional arrunt bilakatzeko arriskua du?

Enpresa logika mugagabea gailentzeko arriskua erreal da, eta ez gerora soilik, gaur ere bai. Arrasateko kooperatiba bat demokrazia bat da, enpresa demokrazia eredu bat. Hori interesgarria da, eta mundu osoan datoz hau ikastera, baina metabolismo demokratikoak ez du asko ziurtatzen, bultzatze deza-ke garapen eredu arriskutsu bat. Zenbateraino ari da egungo humanizazio bideei aurrera edo atzera tiratzen? Kooperatibismoa kontraesan horietan igeri bizi da, eta bistakoa da zein izango den bere inertzia epe laburrera. Guk azken urteotan bota diogun begiraturik gehiago interesatu zaigu azpian dagoena, autoeraketa, kooperatibismoa baino. Autoeraketa da pertsonen erabakimenean oinarritzea, industria bat, eskola bat, ala gaztetxe bat izan. Protagonistak izatea jabe, erabakitzaile. Autoeraketa arte bat da, liberalismoari keinuka, gertuago dago anarkismotik leninismotik baino. Etorkizuna pentsatzeko bide bat da. Seguru asko horretaz asko hitz egingo da mende honetan. Baina autoeraketan dabilenak beti edukiko du hanka bat kakatan sartuta, errealitate gordinetan baitabil lehian. Nire ustez, hanka bat lokatzetan sartuta ez daukana ez da interesgarria.

Zure hitzetan, egungo estrategia eta politikak humanizatzeko beharra salatzen dizun ertzeko zatia sumatzen dut behin eta berri.

Ezker eta aurrerakoi hitzak disfuntzionalak iruditzen zaizkit, eta azkenaldian humanizazio hitza erabiltzen ari naiz, nahiz eta hitz hau ere ez izan egokiena. Euskal Herrian ezkerreko ikuspegi batetik esaten den gehientsuena agortuta dagoela sentitzen dut, bere oinarriak fosilduta daudela. Ezkerra berdintasuna eta askatasuna bezalako modernitatearen totem gutxi batzuen inguruan dabil bueltaka, eta ia eskuina bezain urrun ikusten dut humanizazio alternatiba errealetatik. Prozesu geldo bat gertatu zait azken hamar urteotan. Progresismotik desinstalatzeko joan naiz, nire belaunaldiko ezker kulturako euskal herritar batek instalatu dituen programa ideologikoetatik desinstalatzeko, nahiko gradu deserosoetarin. Ez du esan nahi iraganeko ez dakit nora itzultzea, ez dakit zer ideologia berri besarkatzea, baina ez naiz lehen bezain guneko senti-

tzen, eta hitz berriak eskatzen dizkit. Brasilen muturreko iraultzaileekin ari gara lanean, artean munduko foro sozialeko gidari batzuk, eta galdera berriak daude martxan. Baina bestetik, adibide hipotetiko bat jartzearen, haurren zainketaz edo haurtzaindegiez niretzat izan lezake arrazoi gehiago kontserbadore opustar batek sindikalista feminista batek baino. Oso irekia dago dena. Abentura bat da, baina min ere ematen du.

Min horretatik, nola bizi duzu gizartean gailentzen ari den lurrarekiko deslotze eta axolagabekeria orokorrari dagokion ertzeko zatia?

Horretan badugu beste herri batzuetatik zer ikasi. Gurean ideia progresistak ibaian etorri beharrean tsunamian etorri ziren, eta gure aurreko belaunaldi progresistak, ebaki egin behar ziren gauza batzuk moztu egin ditu. Ebakiak zauria egiten du, baina gero orbantzen da, eta beste zerbait sortzeko aukera dakar. Behatza moztu baduzu, aldiz, moztu duzu eta kito. Uste dut gurean aita hiltzeko behar freudiar bat egon dela, neurri desproporzionatu batean. European, berriaren eta tradiziozkoaren arteko dialektika patxadatsuagoa egon da, beharbada ideia modernoak lehenagotik eta polikiago iritsi zaizkielako, eta hemen berriz, emozio gehiegi sortu zuten ideia progresistek. Gure aitona-amonak modernitatearen aurreko etapan bizi izan ziren, eta guk hanka eta erdi postmodernitatean daukagu jada. Alde horretatik, sekulako liseriketa daukagu egiteko. Horrek arrisku eta kalte guztiez harago, aukera bat eskaintzen digu, oso elementu desberdinen nahasketa garelako, etapa diferenteen koktela. Ingalaterrako *Transition* mugimenduan petrolio merkearen post-arorako prestatzen ari dira, eta iraganean pista batzuk badituztela jakin arren, oso urrun daukate iragan hori. Guk askoz gertuago daukagu, eta ez gara orain orduko nekazari gizarte hura idealizatzen hasiko, baina beharbada, neurriaren zentzua, zaharra eta berria kudeatzeko serenidadea, bizitzaren begiratu espirituala, lurrarekiko harremana, edo eskulanarekiko lotura bezalako elementuak landu beharko ditugu laster. Kontuz moztu eta ebaki nahastearekin. Berritasunak bizi gaitu, eta eskerrak. Aldi berean, zenbait gauza ezin dira asmakizun berrietan ondo oinarritu. Hizkuntzetan oinarritzen da gizakia, eta hizkuntzak arnas luzekoak dira.

Beste ertzeko zati batera garamatza horrek: erlijiora.

Olde progresistak moztu duen gauzetako bat bizitzaren azken galderen gaia izan da. Nire-

"Beharbada, neurriaren zentzua, zaharra eta berria kudeatzeko serenidadea, bizitzaren begiratu espirituala, lurrarekiko harremana... landu beharko ditugu laster"

AZKEN HITZA

Esnoba

"Berez herri honen esperientzia txiki-tatik egin litekeen produkzio intelektua-la oso interesgarria da. Baina ez dugu aski aprobetxatzen, gogoeta auto-zen-tratua falta zaigu, esnoba da ohiko jarrera. Esnoba da kanpoan indarrean dagoena herrira ekarriz nor sentitzea. Hori ere behar da, baina patroï hori gehitxo nagusitzen da gizartearen eli-tean eta kultur gile askorengan".

tzat, bizialdi labur honetan ibilalditxoak egite-rakoan, zentzuaren galderak baztertzea ez da ideia ona. Azken galderen irekidura hori inte-gratu nahi dut nire jardunean, osoago senti-tzen naiz horrela. Kultura jaso dudak moduan, kultura espiritual bat ere iritsi zait, eta muinean altxorak ditu, eta beste tradizio espiritual handiek ere bai. Hizkuntzak dira. Metaketa handi bat dago hor, hinduismoa eta budismoa adibidez, oso emari lodiak dira. Azken 200 urtetako ideologia modernoek eman dutena baino gizakiaren tolesdurei buruzko ekarpen gehiago dago arnas luzeko tradizio espiritualetan. Horren guztiaren aurrean isiltasun apur bat gehiago egiteko aroan gaudela esango nuke. Espiritualtasuna dei dakioke gure geruzarik sakonena eta oso-tasuna ukitzeari, arlo hori lantzeko moduei, eta asko izan litezke. Jakina, nola ukatu erli-jioen kalteak, eta susmoaren maisuek egin zuten gisan, susmopean egon behar dute. Biei begiratu nahi nieke aitorenpetik eta dis-tantziatik: sustrai erlijiosoari eta sustrai pro-

gresistari. Giza-animaliaren ezaugarria da itu-riaz eta zentzuaz galdetzea, galdera existen-tzialera irekita dago gure espeziea. Eta giza-kiak sortzen duen kulturaren adar bat horri erantzunez sortzen da.

Galdera-erantzunez ari gareno, ertzeko zati batean neskato brasildar batek egiten dizun galdera egingo dizut: "Lana daukazue, dirua daukazue, autoa daukazue... Zer falta zaizue, orduan?"

Lurrik Gabekoen mugimendu sozialean ze-bilen ikasle hori hemengo batekin konparatuz, hemengo ikasleari hark zeukan zentzuaren dentsitatea falta zaio. Norabide baten senti-pena. Besteak beste gizarte opulento bati dagokion arazoa da, eta areagotu egiten da, dimentsiorik sakonene-kiko deskonexioarekin nahasian. Hemengo belaunaldi gazteenak badira apur bat palaziotik atera gabeko Buda gazteak, heriotza, gaitza eta zahartzaroa ezkututzen zaizkienak. Dena konponduta zeukan palaziotik irteten da Sidharta, hain zuzen ere, dena konponduta zeukan bizimo-du horrek ez diolako ezer esaten bere azken galderari buruz.

Beste ertzeko zati honek eman dezake pista bat: "Belaunaldi bat minimoak amestera iris-ten ez denean, zera egin behar du; geratu, eta hurrengo hamarkadarako jauzi bat pentsatuko duen belaunaldia prestatu".

Beti gabiltza herrigintzari eta euskalgintzari jira eta bira, epe laburreko estrategietan buru-belarri sartuta, baina pentsamendu eta ekintza organikoan ari garenoï arnas luzean pentsa-tzeko ohitura falta zaigu. Hamarkada eta belaunaldi terminoetan pentsatzen ikasi behar dugu. Mundua gidatzen duten eragile ezkutu batzuek hala egiten dute. Gure iraga-nean Azkoitiko zalduntxoak edo Gasteizko seminarioa datozkit gogora. Behar dugu pittin bat hortik ere. Esaldi horretan kitxuei buruz ari nintzen, eta euskararen bidez ere bai. Euskalgintza estrategia mailako ilunaldi batean dago, eta segur aski behar duen garabi-dea lortzeko tapoi handiegiak ditu. Batetik egoera demo-linguistikoa hor dago, eta beste-tik hizkuntza-politika ideologia modernoeta-tik kudeatzen da, baina ideologia modernoek *liberté*, *égalité* eta *fraternité* uztartzeko ahalegi-nean, *identité* pentsatzeko gramatikarik ez dute sortu. Uneotan, belaunaldi honetako elite ekonomiko, politiko eta kulturalak euskarari onartu ahal diona, eta euskarak benetan gara-tzeko beharko lukeena ez datoz bat. Ez gaude trantsizio garaian amestutako egoeran, amets handiegi zen, zegoen gaitasunerako. Orain amets doituagoa egitea tokatzen da, eta isil-pean gaitasunak prestatzen joatea. ■